

HOOFSTUK 1

INLEIDING.

Predikante staan weekliks voor gemeentes met die uitdaging om tydens die erediens te preek. Predikers se primêre opdrag is om die boodskap van Jesus Christus aan die gemeente deur die prediking oor te dra (vgl De Klerk 1977:9; Pieterse 1979; Pieterse 1986; Cilliers 2004; Lose 2008:52 e v). Mense besoek die erediens met die verwagting om hoop daar te kry en selfs al kry hulle dit nie, hou hulle volgens Vos (2007:11) steeds aan om “kerk toe” te gaan.

Die primêre bron vir die prediking is die Bybel (vgl Bartow1997:43). Die Woord van God staan sentraal in die prediking van die evangelie (vgl Cilliers 2004). Nürnberger (2009:9) verklaar dat “Gelowiges leef van God se Woord. Die mees oorspronklike en grondliggende verwoording van die Woord van God kry ons in die Bybel.” Die prediking is gevolglik ondergeskik en onderworpe aan die Godsopenbaring soos dit onder meer in die Bybel vervat is (vgl Vos 1996a; Cilliers 2004). Die Bybel regverdig die voortbestaan van die erediens (Burger 2009:17).

Die erediens is een van die plekke waar die Woord van God verkondig word. Dit is as die versamelplek van die gemeente, die hartaar van die gemeente se verhouding met God. Die gemeente is die draer van die waarheid van die evangelie (vgl 1 Tim 3:15). Dit is die plek waar mense gevorm word in hulle geloof en hulle verhouding met God, deur interaksie met die Woord en die Gees van God.

Die prediking word steeds beskou as een van die belangrikste gebeurtenisse in die kerk (vgl Cooper & McClure 2003:2; Wepener & Van der Merwe 2009). Barnard (1985:1) het die prediking die lewensaar van die kerk se lewe en werk genoem, terwyl Müller (1990:9) die erediens as die toppunt en bron van kerklike aktiwiteit beskryf het. Vos (1996b:217) beskryf die prediking as sentrale moment in die Reformatoriese tradisie. Die jongste werke in die veld van die homiletiek is opsigself

‘n aanduiding van die belangrike rol wat prediking steeds in die teologie, en per implikasie in die kerk, vervul (vgl Long en Tisdale 2008; Grözinger 2008).

Met die belangrike rol en plek van die prediking in gedagte, asook die “beperkte” primêre bron daarvoor, ontstaan ‘n paar vrae. Raak predikers, en selfs hoorders, nie een of ander tyd verveeld met preke nie? Bestaan die gevaar nie dat die prediking, bloot ‘n herhaling van dieselfde boodskap is wat net in ander woorde oorvertel word nie? Die vrae sou ook anders geformuleer kan word met klem op die prediker. Raak predikers nie een of ander tyd “leeg gepreek”, of gewoon herhalend nie?

Dié vrae ontstaan juis vanweë die feit dat die Bybel, vir eeue reeds die prediking dien. Brueggeman (1989:13 e v) gebruik die voorbeeld van die verwoording van skuld in die prediking. Die prediker se taak is om die werklikheid wat verantwoordelik is vir skuld te beskryf. Daarna moet die alternatief van genade, verlossing en herstel, geskets word vanuit die teks. Dit word gevolg deur die uitspel van die rol van God in die aanbeweeg na ‘n nuwe wêreld. Die krisis van die taak is daarin geleë, dat hierdie beweging, van die een werklikheid na die alternatiewe werklikheid tot by God se nuwe wêreld, alles reeds aan die gemeente bekend is. Op hoeveel maniere kan die prediker dieselfde kernboodskap, uit die dieselfde bron, nuut en vars oorvertel? Engemann (2002:30) beskryf prediking wat tred verloor met tyd en ruimte as “uneventfull inactive preaching.” Pagitt (2005:18 e v) maak die stelling dat prediking nie meer werk nie. Indien dit gewerk het, sou daar nie soveel nuwe literatuur oor die prediking verskyn het nie, want predikers sou die beproefde metodes wat reeds bestaan steeds met vrug gebruik het.

Die Bybel, as bron vir die prediking het, buiten vertaling, basies onveranderd gebly. Die wêreld verander daagliks in vele opsigte. Die tegnologiese vooruitgang en die ontwikkeling van die wetenskap is ‘n daaglikse proses. Kennis en insig oor bykans elke verskynsel word op daaglikse basis vergroot. Daarmee saam het mense se beskouing van die wêreld ook verander (Pieterse 2005c:411; Stiller 2005:6 e v). Pieterse wys op die erfenis van die Verligting en die Kantiaanse epistemologie wat die vertrekpunt dat Skrifkennis ware kennis is, onder druk plaas, asook die invloede

van die postmoderne filosofie. Predikers moet in nuwe omstandighede steeds klaarkom met dieselfde “*ou bron*” om die boodskap van die evangelie te bring. Die risiko dat prediking lewensvreemd en vervelig raak, word groter namate die wêreld verander, kennis vooruitgaan en die lewensfilosofie aanpas by die nuwe omstandighede. Die Bybelskrywers het die boodskap van God se skeppende en reddende liefde binne hulle situasie aan mense gebring. Predikers moet steeds hierdie boodskap van verlossing vir mense, in veranderende omstandighede nuut bekendmaak.

Pieterse (1979:5) het reeds gewys dat die probleem van lewensvreemde prediking nie nuut is nie. Daar word verwys na ‘n “skepsis” oor die prediking. Hy wys daarop dat predikante huiwer om met vrymoedigheid en oortuiging die boodskap van die Bybel, wat as Woord van God kom, aan die gemeente te bring (Pieterse 2005a:77). Die geesteklimaat wat die Goddelike werklikheid buite die mens ontken deur God alleenlik immanent te beskou (Pieterse 2005a:78), is waarskynlik medeverantwoordelik vir hierdie toedrag van sake.

Die Woord van God moet egter steeds lewend en bevrydend tot die moderne mens kan spreek. Dit is nie alleen predikers wat dit waag om weekliks te preek nie, lidmate daag steeds op om ‘n preek te hoor (Pieterse 2004a:72; Vos 2007:11). Soms kla die lidmate egter dat die prediking vervelig, niksseggend of herhalend is. Volgens Pieterse (2004b:115) sal preke, wat nie ‘n verrassende nuwe perspektief vanuit God se oë op ons huidige situasie oopmaak nie, die gemeente verveel (vgl De Roest 2006:178 e v). Hierdie verveling word verwoord deur Skinner (1990) in die inleiding van sy proefskrif. Die woord prediking het sinoniem geword met enige iets wat “...*dull, boring, mundane, predictable...*” is. Runia (2000:101) beskou “*extremely dull and boring*” prediking, wat mense laat belangstelling verloor, as die krisis van die prediking .

Lischer (2005:5) verwys na “The silence of the Words.” ‘n Stilte wat teweeg gebring word deur die traumatiese gebeurtenisse van die twintigste eeu. “The proclamation of God’s justice or God’s love meets a wall of resistance first in the throat of the

proclaimer, then in the ears of the hearer.” Dit is gevolglik nie net die predikers wat vervelig en herhalend is, of die luisteraars wat belangstelling verloor nie, maar ook die geweld en die kontraste van die lewenskonteks wat die gang van die Woord verhinder. Die prediker verkeer gevolglik in ‘n buitengewone dilemma in die sin dat ‘n predikant op die kansel klim met die bedoeling om die evangelie te verkondig, maar dat dit “nie in ons natuur sit nie” (Cilliers 1996:4). Cilliers beskryf prediking as iets wat menslik onmoontlik is om dit te doen, terwyl Lischer (2005:12) die beeld gebruik van die prediker wat desperaat is om die regte frekwensie te vind vir die oordrag van die boodskap. Troeger (2007:59 e v) wys op die nood aan prediking, wat die hoop wat God vir ons het in Christus en die Gees, aan mense kan verkondig, sodat hulle verbeelding aangegryp en hulle lewens verander kan word.

Die taak van prediking is steeds ‘n noodsaaklike taak aangesien mense steeds behoefte daaraan het. Om uitkoms te vind van die dilemma moet predikers waarskynlik buitengewone stappe neem om die verveling te verbreek en die verbeelding van mense aan te gryp. Predikers wend hulle waarskynlik tot allerlei hulpmiddels om verveling te bekamp, hulpmiddels wat uiteindelik ‘n doel opsigself word (vgl Lischer 2005:10 e v). Die hulpmiddels ontnem uiteindelik mense die vermoë om God selfstandig in hulle gedagtes te verbeeld. Dit wat oud en bekend is, moet nuut sigbaar word, dit wat reeds gesê is moet nuut gesê word sodat dit nuut gehoor en verstaan kan word.

Hoewel die prediking in baie opsigte nie meer aan die doel voldoen om die boodskap van God aan mense bekend te maak nie, is en bly dit tog as aktiwiteit wesentlik deel van die werksaamhede van ‘n predikant. Van Dam (2007:83) bestempel die voorgaan in ‘n “kerkdiens” as een van die kerntake van die predikant, die taak wat die meeste tyd en aandag opneem, ‘n taak wat volgens sy beskrywing “een zware belasting” is. Daarby bestempel De Roest (2006:181) die essensie van die preekgebeure as ‘n ontmoeting met God en met Christus. Die prediking is nie alleen sentraal in die werk van die predikant nie, maar ook wesentlik tot die doel en die bestaan van die gemeente. Om die stand van sake ten opsigte van die prediking aan te spreek, sal daar aan vernuwing aandag gegee moet word.

Vernuwing is 'n kernwoord in die populêre literatuur oor die kerk. Leonard Sweet (Sweet 2007:17-20), beskryf die lewensomstandighede van die kerk as 'n storm van verandering. In die beskrywings van verandering kom begrippe soos postmodernisme, post-christendom en aardverwarming algemeen voor. Elk van die storms vereis volgens Sweet enorme aanpassings (Sweet 2007:19-36). Mense maak nie meer sin van die nuwe ervarings, gebeure, instellings, gebruike en opvattinge waaraan hulle blootgestel word nie. Verstaansraamwerke met gerieflike antwoorde vir lewensvrae voldoen nie meer aan die vereistes van mense nie (Sweet 2007:9). Relevante en uitdagende maniere moet gevind word om nuut te leef, te dink en te doen ter wille van die oorlewing van die kerk (Sweet 2007:10).

Niemandt (2007:10ev) se “Nuwe drome vir nuwe werklikhede” sluit by Joubert (2007) aan. “Al waarvan ons seker kan wees, is dat die onverwagte sal gebeur.” Niemandt sluit ook aan by Sweet in die beskrywing van die omstandighede as 'n vloedgolf van verandering (Niemandt 2007:11). Die kerk moet die lig van die Woord van God te midde van die veranderende omstandighede duidelik laat skyn. Daarvoor sien Niemandt kreatiwiteit as een van die kerk se noodsaaklike geloofspraktyke (Niemandt 2007:62). Niemandt brei uit op die noodsaak van die geloofspraktyk van kreatiwiteit:

“Die groot uitdaging vir enigeen wat oor die kerk en teologie nadink, is om dit verbeeldingryk te doen, want die Bybel is kuns. Ware teologie ....moet mense in staat stel om nuut na hulleself te kyk in die lig van hulle ganse bestaan.”

Later in dieselfde paragraaf merk hy op dat “ontluikende kerke” kreatiwiteit koester en lei hy af dat kreatiwiteit die “manier is waarop mense deelneem aan die voortdurende ontplooiing van God se plan. Kreatiwiteit getuig dat God aan die werk is” (Niemandt 2007:112).

In die Homiletiek het Troeger (1990) reeds die behoefte aan verbeeldingryke eredienste hanteer. Cilliers (1994a:585 e v) het die noodsaak van verbeeldingryke prediking, na aanleiding van die ontdekking van die aard en volheid van die Skrif, uitgewys. Schweitzer (2001:3) wys op die feit dat die verskynsels kreatiwiteit en verbeelding, nie goed gevestig is in die praktiese teologie nie en dat dit selfs nie

ernstig opgeneem is, of belangrik geag is nie. Die estetiese faset van praktiese teologie moet gevolglik beter uitgewerk word.

Grözinger (2002:167 e v) hanteer kreatiwiteit in terme van homiletiese kreatiwiteit met verwysing na die kreatiewe potensiaal in die Bybel. Troeger (2007:59-71) omskryf 'n teologie van verbeelding. Mense leef in die era van “continuous partial attention.” Al die verskillende tegnologiese hulpmiddels wat mense in staat stel om baie take gelyktydig te verrig, lei daartoe dat al die take net gedeeltelike aandag ontvang. Die huidige tyd word as die “age of interruption” beskryf, wat vereis dat verbeelding nodig is om aandag te kan gee aan die “incredible web of life” waarin die mensdom leef. In die situasie van verandering waarna Sweet verwys, asook die uitdaging van Niemandt tot verbeeldingryke nadenke oor kerk en teologie, is die praktiese teologie (vgl Ballard & Couture 2001) en die Homiletiek reeds besig met kreatiwiteit en verbeelding.

1. Probleemstelling.

Die kerklike praktyk van die verkondiging van die boodskap van die Bybel deur middel van prediking, te midde van omstandighede van radikale verandering, is sentraal in die formulering van die navorsingsprobleem. Dit is die taak van die prediker om die lig van God se Woord, wat in ou bronne en geykte tradisies geklee is, in 'n nuwe wêreld aan nuwe mense te bring. Die uitdaging om verandering kreatief te hanteer, vereis nuwe denke, benaderings en verwoording van die prediker. Hierdie werklikheid stel besondere eise aan die kreatiewe vermoëns van die prediker in die voortbring van 'n preek.

Die nood van prediking in die tyd waarin ons leef is 'n gebrek aan kreatiewe prediking.

Vanuit hierdie formulering ontstaan 'n aantal navorsingsvrae wat met die oog op die verheldering van die tema gestel moet word. Hierdie vrae moet dien om die navorsing te lei.

2. Navorsingsvrae

Die konsep van kreatiewe prediking noodsaak die volgende vrae:

Wat is kreatiwiteit?

Hoe sal mens kreatiwiteit omskrywe of definieer?

Hoe werk kreatiwiteit?

Wanneer kan iets as kreatief beskou word?

Is daar eienskappe waaraan kreatiwiteit gemeet kan word?

Is kreatiwiteit algemeen of is dit beperk tot sekere dissiplines of vakrigtings, soos die kunste?

Is iets wat nuut is noodwendig kreatief, en omgekeerd, is iets wat kreatief is noodwendig altyd nuut?

Wat van mense wat as kreatief gereken word, is dit noodwendig die skilders, musici, of kan 'n dominee ook kreatief wees?

Hoe hou kreatiwiteit verband met die prediking?

Behoort die begrippe teologie en kreatiwiteit as deel van dieselfde sin gebruik te word?

Wat verstaan beoefenaars van prediking onder die begrip kreatiwiteit? Beskou predikers kreatiwiteit as 'n belangrike deel van hulle preekmaak proses?

Die volgende opmerkings dien om die vraagstelling te versterk, uit te brei en verder te neem. Lanser (2007:65) reken dat kreatiwiteit en teologie bymekaar hoort. Hierdie *hoort* het te doen met die assosiasie tussen skepping en kreatiwiteit. Deur middel van hierdie assosiasie kan kreatiwiteit as 'n teologiese begrip gereken word. Prediking, soos reeds aangetoon, is een van die kerntake van die predikant en word beoefen as deel van teologiese aktiwiteit (vgl Heyns en Pieterse 1990:14-19; Cooper & McClure 2003:1 e v). Dit volg logies dat indien teologie en kreatiwiteit saam hoort, daar ook 'n noue band tussen die prediking as teologiese aktiwiteit en kreatiwiteit is.

Is kreatiwiteit werklik 'n teologiese begrip en indien wel, hoe pas dit in by die geheel?

Burger (1999:159) beskryf kreatiwiteit as een van die eienskappe van die werk van die Heilige Gees. Hy beklemtoon die teenwoordigheid van die Gees van God by die Skepping en wys veral op die rol van die Gees in die menswording en werk van Jesus Christus. Noller (2002:111) sluit ook aan by die verband tussen die skeppingsaktiwiteit van God en die Gees van God. Die Gees se werk en kreatiwiteit word nou met mekaar in verband gebring. Die Gees is gegee "to comfort and accompany us today in the situations of invention and homiletic creativity."

Niemandt (2007:112) verwoord die verbintenis tussen kreatiwiteit en teologie: “Om na die beeld van God gemaak te wees, is om kreatief te wees.” Die mens as beelddraer van God behoort iets van die kreatiwiteit van God uit te leef om dan so deel te neem aan die voortdurende ontplooiing van God se plan. Kreatiwiteit is gevolglik ‘n getuienis van God se werksaamheid. Kreatiwiteit word nie alleen met teologie geassosieer nie, maar ook gereken as eienskap van menswees wat goddelike werking reflekteer.

Hierdie enkele verwysings bied ‘n wegspringpunt vir die refleksie oor vraag na kreatiwiteit en die verband met geheel van die teologie. Die onderwerp behoort verder uitgewerk te word as deel van die navorsing.

Verdere vrae raak die verstaan van die werking van kreatiwiteit en die verband daarmee tot die werking van God.

Hoe kan kreatiwiteit reflekerend wees van die werksaamheid van God?

Hoe kan kreatiwiteit as verskynsel ten dienste van God se werk deur middel van die gebeure van die prediking gestel word? Hierdie vrae bring die realiteit van God as deel van die preekproses na vore, sowel as die realiteit van God as kreatiewe God.

Die rol van God in die preekproses kan die beste aangespreek word deur te vra na die rol van die Heilige Gees in die prediking. Lanser (2007:73) definieer kreatiwiteit as “de menslike mogelijkheid te handelen voorbij wat al is.” In die definisie is daar ‘n element van ontdekking van, of beweging tot iets nuuts. Van Dam neem die gedagte van “handelen voorbij wat al is” verder, deur dit nie te beperk tot blote menslike moontlikheid nie, maar tot by die resultaat van die werk van die Heilige Gees (Van Dam 2007:82). Hierdie assosiasie tussen kreatiwiteit en die werk van die Gees bring ‘n verdere toespitsing in die vraagstelling.

Hoe kan die werk van die Heilige Gees en die verskynsel van kreatiwiteit in verband met mekaar gebring word?

Hoe verstaan praktiese teoloë die werking van die Gees en is dit verskillend van die verstaan in die ander dissiplines in die teologie?

Oor die werk van die Heilige Gees is daar etlike verwysings in die literatuur wat bydra tot die gesprek oor pneumatologie in die Praktiese Teologie. Pieterse (1993);

Cilliers (1994); Vos (1996a) en De Wet (2005) gee aandag aan die rol en die taak van die Heilige Gees in die Praktiese Teologie. Die vraag na die werking van die Heilige Gees as een van kern aspekte in nadenke oor die praktiese teologie en die prediking, lei uiteindelik tot die vraag na die verband tussen God se werking en die rol van menslike kreatiwiteit daarin.

Pieterse (1993:134-142) trek grondlyne vanuit die pneumatologie om te dien as begroning van kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie. Pieterse se werk, asook die van Vos (1996a) en De Wet(2005) raak aan belangrike momente van die pneumatologie vir die praktiese teologie. Die verwysings in die literatuur dui wel daarop dat vraagstelling oor die pneumatologie gepas is. Die pneumatologie vanuit prakties-teologiese hoek en veral die rol van die Heilige Gees in die prediking, in die besonder kreatiewe prediking, moet verder ondersoek en uitgespel word.

Vos (1995:405) vra of die pneumatologie nie 'n ban op menslike kreatiwiteit plaas nie? Die vraag bring die verband tussen die Gees en kreatiwiteit nader aan mekaar. In sy antwoord wys hy dat die pneumatologie nie die mens uitskakel nie, maar eerder insluit. Die pneumatologie skep ruimte vir 'n teonome wederkerigheid waarbinne die mens 'n kreatiewe vryheid ontvang (vgl Cilliers 1994:252). Vertolking is 'n kreatiewe omgang met 'n teks wat aandag gee aan die manier waarop 'n teks aanmekaar gesit is, en wat tog ook die teks uitmekaar kan haal om dit te laat blom. Vir Vos is kreatiwiteit nie 'n proses van skepping uit niks nie (Vos 1995:405). Bohren(1971:82-88) benut die konsep van teonome wederkerigheid, tussen mensewerk en die Gees se werk, en pas dit toe op die preekproses, terwyl De Wet (2005) die noodsaak van Skrifgefundeerde prakties-teologiese pneumatologie benadruk. De Wet gaan uit van 'n gebrek aan 'n pneumatologie waarin die ware verhouding tussen die Gees van God en die gees van die mens omskryf en uitgeleef word (De Wet 2005:506).

Hierdie beperkte en voorlopige verwysings na die pneumatologie en die rol daarvan vir die praktiese teologie noodsaak dat hierdie studie die rol en die funksie van die Heilige Gees in kreatiewe prediking verder moet ondersoek en beskryf.

3. Tema formulering en afgrensing met die oog op die navorsing.

Vanuit die navorsingsvrae volg dit dat kreatiewe prediking een van die sentrale momente van die studie uitmaak. Die voorlopige hantering van die vrae lei tot verdere vrae ten opsigte van die begrippe *kreatiwiteit*, *prediking*, en *die werk van die Heilige Gees*. In die voorlopige literatuurstudie het die konsep van kreatiewe prediking wel by outeurs voorgekom. In die volgende paragrawe word aangesluit by die konsep van kreatiewe prediking, met verwysing na die verstaan daarvan, soos deur die onderskeie outeurs hanteer.

Die prediking moet vernuwend en vars in die realiteit van die gemeente plaasvind. Met die oog hierop word die konsep van *kreatiewe prediking* voorlopig gebruik.

Die konsep *kreatiewe prediking*, word deur Achtemeier (1980); Rossow (1983); Skinner (1990); Elliot (2000) en Engemann (2002) gebruik. Achtemeier (1980) fokus onder meer op die taal en taalgebruik van die prediker. Die prediker moet die Bybelse boodskap so vertaal dat dit die sintuie van die mense aanraak, sodat hulle dit kan sien, voel, ruik en proe (Achtemeier 1980:13 e v).

Rossow (1983) pleit vir homiletiese kreatiwiteit. Hierdie kreatiwiteit is 'n bereikbare doel vir predikers wat moeite doen om hulle eksegetiese vaardighede en taalkundige sensitiwiteit te verfyn. Die Bybelse rykdom aan kreatiwiteit lê vir Rossow veral in die gebruik van metaforiese en beeldryke taal. Rossow beskryf kreatiwiteit in terme van die aantreklike (attractive) verwoording van prikkelende (provocative) gedagtes, oorspronklike verwoording van nuwe en bekende idees.

Kreatiewe prediking gebeur waar die prediker teologiese waarhede in nieteologiese taal verwoord, tydlose konsepte in eietydse taal weergee en, onveranderlike Bybelse gedagtes of inhoud in veranderlike tydelike vorme kan weergee (Rossow 1983:8). Die evangelie self is vir Rossow kreatief. "It creates saving faith in people. It creates goodness in people" (Rossow 1983:158), en dit gebeur deur woorde. Verbeterde taalvaardighede sal verbetering in prediking teweeg bring. Rossow beklemtoon dat kreatiewe prediking verantwoordelike prediking is.

Skinner (1990) pleit vir kreatiewe Bybelse prediking en beskryf 'n kreatiewe proses wat as resepmatige of stapsgewyse prosesse aangebied word.

Skinner beskryf kreatiwiteit in die prediking. "In preaching creativity occurs where a fresh, provocative, or especially insightful, interpretation of a biblical truth is presented attractively in a manner which differs from the normal" (Skinner 1990:37) Hierdie vaardigheid benodig volgens Skinner, nie noodwendig genialiteit nie. "A moderate intelligence is all that is essential to excel in most fields, provided this is well-disciplined" (Skinner 1990:37)

Elliot (2000) se inkleding van "Creative Preaching" behels die beskrywing van verskillende style van prediking en die aanmoediging tot afwisseling. Vanuit hierdie voorlopige opsomming van kreatiewe prediking vloei die afleiding dat die konsep kreatiewe prediking verder ondersoek en geformuleer moet word. Ter wille van verheldering van die begrip kreatiwiteit word enkele voorlopige, inleidende verwysings na die konsep gemaak met die oog op die tema formulering.

Engemann (2002:29) dui die verband tussen die prediking en die voortgaande skeppingswerk van God as "God's creative activity." Elke keer as mense die evangelie hoor, word hulle opnuut uitgedaag met 'n nuwe toekoms en 'n verandering van die bestaande omstandighede. Die bestaande moet in lyn met die omstandighede van die Koninkryk van God gebring word. Die menslike vermoë tot reaksie word beskryf as deel van die geskape werklikheid. Mense kan reageer en praat oor die impak van God se woorde wat volgens Engemann (2002:30), gevolge inhou vir die verstaan van die preek as kreatiewe handeling. Preke moet impak hê op die realiteit van mense se bestaande omstandighede. "The sermon plays a significant *part in enabling human beings as new creatures* to live and act by faith under the contemporary reality they experience in space and time" (Engemann 2002:31). Hierdie rol van die prediking tussen tradisie en werklikheid kan beskou word as die kreatiewe moment van die prediking.

Die preek moet die krag om te lewe in die bestaande werklikheid kommunikeer, en die dialoog met die Skepper bevorder. "...preaching is a matter of erecting signs formed by language..." hierdie tekens wat deur die prediking opgerig word, help mense om hulle geskapeheid te ontdek en 'n struktuur vir die lewe te skep

(Engemann 2002:35). 'n Kreatiewe erediens sal volgens Engemann (2002:38 e v) ruimteskeppend wees, die toekoms kan antisipeer en die hede met die oog daarop kan verander. Die kreatiwiteit van die prediker toelaat in die vorm van die prediker as aktiewe, outentieke subjek in die prediking.

Kreatiwiteit is 'n gelaaide term wat maklik los en vas gebruik word. As 'n wye veld van studie buite die teologiese veld moet kreatiwiteit ondersoek word in terme van definisie, betekenis, oorsprong, funksionering en dergelike. Volgens die navorser se subjektiewe waarnemings ontken mense dat hulle oor kreatiewe vermoëns beskik. Hulle assosieer hulle kreatiwiteit uitsluitlik met die beoefening van uitvoerende of skeppende kunste. Kreatiwiteit word meestal vertolk as 'n vaardigheid of vermoë waarvoor mense wat kunstig kreatief beskou word, beskik.

Neethling (1993:11) stel 'n standpunt wat teenoor die waarneming van die navorser staan. Meeste kreatiewe vermoëns kan deur toepaslike opleiding aangeleer word en is in groot mate nie geneties bepaal nie. Almal beskik oor die een of ander graad van kreatiewe vermoëns. Tog blyk dit dat mense kreatiwiteit nie ernstig opneem nie, maar dit eerder beskou soos Torrance (1994:114) van navorsing in kreatiwiteit gesê het, *creativity research has been called 'a boondoggle' 'the work of the devil'*.

Die meeste literatuur oor kreatiwiteit word tussen die "selfhelp" boeke in boekwinkels gekry, waar dit saam met ander esoteriese literatuur gerangskik word. Torrance (1999:42) verwys na die verskynsel dat enkele aspekte van 'n groter proses soms as kits-tegniek vir kreatiwiteit aangesien word. Die navorser is van oordeel dat kreatiwiteit meer as net die aanleer van enkele kits-tegnieke is. Daarom behoort kreatiwiteit as denkproses ontgin en geformuleer te word, om vir die predikant sowel as die teologiese dissiplines toeganklik te word.

Om die toeganklikheid te bewerk moet die dissipline van kreatiwiteit in 'n interdissiplinêre gesprek met Praktiese teologie gebring word. In terme van prediking praat Vos (1995) van kreatiwiteit as deel van 'n moment in die proses van preekmaak wat hy die wagtyd noem. "Deur te werk, te mediteer, te bid en te wag, word die weg tot kreatiewe preek ingewing geopen" (Vos 1995:500).

Na aanleiding van Vos en Zerfass se beskrywing van die proses van preek ingewing as speelruimte van die Heilige Gees (Vos1996b:256), kan kreatiwiteit as deel van die gereedskap of gawe van die prediker ten dienste van die Heilige Gees in die ingewing van die preek gebring word. Die rol van die Gees as Heilsbemiddelaar en Verligter van die prediker, word reeds deur Vos (1996a:105) uitgewys. Die ruimte wat binne die begrip teonome resiprositeit (Van Ruler 1969:181; Bohren 1971:76; Vos 1996a:110) geskep word vir die mens om deur die Gees aan die werk gesit te word, sal verder verken word om te sien watter plek daar aan kreatiwiteit, as instrument van die Gees, verleen kan word. Volgens Dingemans (2005:13) se pneumateologie, is die Gees altyd teenwoordig as besielende en inspirerende krag. Hierdie teenwoordigheid van die Heilige Gees in die preekproses moet in hierdie studie teologies en teoreties verder omskryf word.

Vanuit die voorafgaande word die tema vir die studie geformuleer as:

Kreatiewe prediking: Kreatiwiteit in diens van die Heilige Gees in die ingewing van die preek.

4. Navorsingsontwerp.

Die konsep kreatiewe prediking is, soos reeds aangetoon, 'n relevante onderwerp vir bestudering. Die feit dat min volledig uitgewerkte teorieë bestaan, en dat die nood van die prediking vir hierdie navorser, 'n nood aan kreatiewe prediking is, beïnvloed die keuses van die metode in die aanpak van die studie. In die navorsingswetenskap word onderskei tussen studies van verkennende, beskrywende en verklarende aard. Die verskillende moontlikhede word op verskillende maniere benader (Mouton en Marais1989:44). Waar die omvang van beskikbare gegewens beperk is, word die metode van 'n verkennende studie aanbeveel. Die oogmerk van die verkennende studie, in lyn met Mouton en Marais (1989:43) se oogmerke, is om nuwe insig in die verskynsel van kreatiewe prediking te ontsluit, en om die sentrale konsepte en konstrukte te ekspliseer. Hierdie insigte sal gebruik word om nuwe hipoteses of teorieë te ontwikkel en om prioriteite vir verdere navorsing te help bepaal.

‘n Verkennende studie vereis ‘n kwalitatiewe benadering tot die navorsing (Mouton en Marais 1989:157). Bowen (2005:209) onderstreep die belang van ‘n kwalitatiewe benadering, “*The main strength of qualitative research is that it yields data that provide depth and detail to create understanding of phenomena and lived experiences.*” Die essensie van kwalitatiewe navorsing is die gebruik van woordelike beskrywings van waarnemings teenoor kwantitatiewe navorsing, wat waarneming in syfers uitdruk.

Mouton en Marais (1989:43) beklemtoon drie metodes waardeur verkennende navorsing gedoen kan word. Die metodes behels literatuuroorsig, opnames onder mense met praktiese ervaring van die probleem en ontleding van insig stimulerende voorbeelde. Hulle verwys na die gebruik van onderhoudvoering, ontleding van gevallestudies en die gebruik van informante. Die informasie lei uiteindelik tot die formulering van hipoteses. ‘n Oop en plooibare navorsingstrategie word vereis en dat navorser moet bereid wees om nuwe idees en suggesties te ondersoek. Die navorser moet oop wees vir nuwe stimuli.

4.1. Literatuuroorsig as metode.

Die literatuurstudie kan aangewend word as inleiding of raamwerk tot die probleem of as agtergrond vir die probleem. Deur literatuurstudie word die bestaande teoretiese insigte beskryf. Die literatuur kan ook soos die studie verloop aan die orde gebring word en funksioneer dan verhelderend tot die probleem. Dit kan ook egter aan die einde van die navorsing as deel van die finale fase ingewerk word met die oog op vergelyking of kontrastering met die resultate of temas wat uit die navorsing voortgebring word.

4.2. Opnames onder mense met praktiese ervarings van die tema.

Onderhoude met mense wat kennis of ervaring van die probleem het, behoort verhelderend by te dra tot insig in, en die verstaan van die probleem. Onderhoude word beskryf as tweerigting gesprekke waarin die navorser informasie versamel, met die oog op die verstaan van idees en opinies van deelnemers, oor ‘n bepaalde

onderwerp. Die doel van kwalitatiewe onderhoude word deur Maree (2007:87) beskryf as om die wêreld deur die oë van die deelnemer te sien. Maree onderskei tussen oop onderhoude, half-gestruktureerde en gestruktureerde onderhoude. Hy beskryf die half-gestruktureerde onderhoud as geskik vir die kontrolering of bevestiging van informasie wat uit ander bronne verkry is. In die gees van kwalitatiewe navorsing blyk die gebruik van half-gestruktureerde onderhoude as metode van data insameling, vir hierdie studie die mees geskikte. Noukeurige aandag sal aan die kriteria vir geldige navorsing binne die kwalitatiewe benadering geskenk word, sodat bruikbare resultate gegenereer kan word wat aan doelstellings van die studie beantwoord.

5. Die doelstellings van die studie.

Die doel van die studie is,

- om tot die wese van die proses van kreatiwiteit deur te dring en,
- om te verstaan hoedat kreatiwiteit, binne die ruimte van die preekingewingsproses, as instrument van die Heilige Gees funksioneer om van prediking kreatiewe prediking te maak.

Om die doel te bereik, word die kreatiwiteit en die pneumatologie op hermeneutiese wyse tot gesprek gebring met die oog op die vorming van 'n praktiese teologiese teorie vir kreatiewe prediking, wat kan bydra tot die verbetering van die praktyk van die prediking. Die volgende stappe of momente vorm die raamwerk vir die ondersoek.

1. Ondersoek die pneumatologie vanuit prakties-teologiese gesigspunt met die oog op 'n bydrae tot die homiletiek.
2. Verken die terrein van kreatiwiteit en formuleer 'n prakties teologiese perspektief op kreatiwiteit vir die homiletiek.
3. Bring pneumatologie en kreatiwiteit in gesprek met die oog op die daarstelling van 'n prakties-teologiese teorie vir kreatiewe prediking.
4. Operasionaliseer die teorie en toets deur kwalitatiewe navorsing in die praktyk.

Die eerste fase van die navorsing behels die verkenning van die terreine van pneumatologie en kreatiwiteit vanuit prakties-teologiese gesigspunte. Sentrale konsepte binne pneumatologie en kreatiwiteit moet onderskei en geëkspliseer word met die oog op verstaansverheldering van die bestaande teorieë. 'n Deeglike oorsig van bestaande literatuur moet gedoen word, sodat daar tot die wese en essensie van die relevante verskynsels in elke veld gekom kan word. Die uiteenlopende karakter van die velde van kreatiwiteit, pneumatologie en homiletiek vra om 'n interdisiplinêre benadering. Die velde moet in hermeneutiese gesprek gebring word met die oog op afleidinge oor kreatiewe prediking, met spesifieke aandag aan die rol van die Heilige Gees en die kreatiwiteit van die prediker.

Die tweede fase van die navorsing gaan om die ontsluiting van verbande en patrone wat tussen die velde mag ontstaan. Die besonderhede van die teorieë word deur prosesse van induktiewe veralgemening en abstrahering ontleed en interpreteer om nuwe verbande en moontlike modelle bloot te lê. Die uiteinde van die fase is om te bepaal watter rol menslike kreatiwiteit in diens van die Heilige Gees vervul in die ingewing van die preek.

Die derde fase van die navorsing behels die insameling van ervarings van predikers deur middel van onderhoude. Resultate van die tweede fase moet vergelyk word met die ervarings van predikers. Predikers moet op ewekansige metode gekies word om vrywilliglik deel te neem aan die ondersoek. Half-gestruktureerde onderhoude moet aangewend word om die verhale van predikers oor die belewenis van die preekingewing te bekom. Die metode laat ruimte vir dinamika en vloeibaarheid. Die resultaat van die proses word saamgevat om 'n teorie vir die praktyk van kreatiewe prediking aan predikers beskikbaar te stel met oog op uitvoering as deel van die preekproses.

6. Teologie.

Uit die voorafgaande is dit reeds duidelik dat die studie van kreatiewe prediking vanuit die raamwerk van die teologie aangepak word. Teologie word beskryf as "die wetenskaplike en deur tyd bepaalde antwoord op die openbaring van God

aangaande Homself en Sy direkte verhouding tot die kosmos” (Heyns en Jonker 1977:137). ‘n Volgende alternatief stel dit breër.

Teologie is “...die wetenskaplike en die deur tyd bepaalde antwoord op die openbaring van God, soos dit in die Heilige Skrif vervat is..., soos dit aan die kerk gestalte gee..., soos dit in die dogma bely word... en soos dit deur die amp verkondig word...” (Heyns en Jonker 1977:137).

Die laaste formulering is ‘n poging om teologie te definieer in terme van die velde of terreine van die teologie.

Die volgende element van teologie soos dit deur die aangehaalde skrywers geformuleer is, wys spesifiek op die feit dat teologie tydsbepaald is in terme van die kultuurhistoriese situasie. “...teologie [is] nie ‘n tydlose aangeleentheid wat in ‘n leë ruimte sonder enige verband met die teoloog se gesitueerdheid beoefen kán en mág word nie.” (Heyns en Jonker 1977:148). Teologie kan op grond van die aannames bestempel word as kontekstueel. Spangenberg (2002:110) wys op die kontekstuele karakter van teologie as, teologie wat die “vingermerke van die tyd waarin dit gekonsipieer is” dra. Hierdie gesitueerdheid of kontekstuele karakter van die teologie moet ook verreken word in die tydsgleuf waarin die studie plaasvind.

Hoewel die woord teologie as samestelling van die Griekse woorde *theos* en *logos* die fokus op God plaas, is God self nie die onderwerp van die teologiese studie nie, aangesien “God nie in ‘n menslike woord vasgevang kan word nie”. In die teologie gaan dit om die bestudering van menslike woorde oor God en menslike geloof in God. Heyns en Pieterse (1990:4) som teologie op as “die wetenskaplike bestudering van mense se geloof in God en mense se geloofsuitsprake oor God.” Dingemans (2005:112) stel teologie voor as “achteraf” refleksie oor mense se direkte en primêre geloofsverhouding met die Transendente. Dit handel oor sekondêre refleksies en kognitiewe denke oor godsdiens. Teologie is gevolglik nie godsdiens opsigself nie, maar nadenke daaroor en intellektuele verantwoording daarvan. McGrath (2007:101 e v) beskryf teologie as die bestudering van die idees van die Christelike geloof. Teologie is die wetenskap van geloof en geloofsdade wat binne die konteks van die Christelike geloof en kerk beoefen word.

Die beginpunt van teologie is kennis van die Bybel en kennis van God (Heyns en Jonker 1973:128). Die kennis word gekwalifiseer om nie bloot naïewe voor-teologiese kennis (die dat van die Bybelse waarhede) te wees nie, maar teologiese kennis wat ook na die *hoe* van die kennis vra met die oog op verstaan. In die nadenke oor kennis van die Bybel moet daar ook rekening gehou word met verandering van historiese en kulturele situasie van die teoloog en die impak wat die verandering op die nadenke oor God en die Bybel as bron van kennis sal hê (vgl Dingemans 2005:112 e v).

Heitink (1989:69) gee 'n verdere perspektief op die gerigtheid van teologie. “De Theologie richt zicht niet alleen op de kennis van God, maar ook op het kennen van God, de ervaring van het gelovig subject.” Hiermee word teologie uitgebrei om nie net kennis (selfs wetenskaplike kennis) nie, maar ook die tot-kennis-kom van God as deel van die menslike verbintenis met God in te sluit. In die verband is Pieterse (1979:39) se verwysing na die taak van teologie as “ ‘n ver-antwoordingstaak” relevant. Die teologie moet wat die Bybel sê vertaal en verantwoord in 'n woord vir vandag. Dit moet die teks tot verstaan bring, sodat die woord van God tot spreke kom. Daarom het die teologie 'n omvattende hermeneutiese funksie (vgl Thiselton 2007:3 e v).

Teologie kan ook beskryf word as geartikuleerde geloof. Geloof met 'n selfbewussyn. Cooper en McClure (2003:4) beskryf die noodsaak van selfverstaan vir kerk waarin teologie 'n belangrike rol speel. Teologie moet gevolglik krities wees ten opsigte van die tradisie as reeds geformuleerde denke. Teologie reflekteer oor menslike geloof asook menslike beperkinge in denke, historiese konteks en kultuur soos in 'n spesifieke tydvak verwoord.

Teologie is veel wyer en meer omvattend as wat tot dusver aangedui is. Vir baie lank reeds word teologie nie as 'n enkele vertrek of selfs huis beskryf nie, maar eerder “‘n koninklike paleis met talle diensknegte wat jare reeds vreugdevolle diens daarin verrig, en met baie ander diensknegte wat voortdurend in verwondering en verwagting toetree” (Heyns en Jonker 1973:128). Heyns en Pieterse (1990:6) praat

van die “skakeringe” van teologie wat die verskillende studievervelde behels en dien as perspektiewe op die teologie as ondeelbare geheel.

Die enkele kort verwysings na teologie onderstreep die gedagte van teologie wat as wetenskaplike aktiwiteit, binne ‘n bepaalde konteks of tydsgreep, besig is met geloof en geloofsuitsprake van mense. Hierdie betrokkenheid binne ‘n konteks, impliseer dat teologie ‘n dinamiese aktiwiteit behoort te wees wat in pas met die samelewingsontwikkeling die verstaan van die geloofsverhale nuut formuleer.

Teologie is aangedui as ‘n kritiese aktiwiteit. In die besigwees, bevorder die teologie mense se ken en kennis van God deur die Bybelse woord so verstaanbaar oor te dra, dat God ook in die hedendaagse situasie aan die woord kom. Prediking is instrumenteel in hierdie “aan die woord kom van God”. Kreatiewe prediking moet gevolglik as deel van die ryke skakeringe van die teologie bestudeer word met die oog op die relevante bekendmaking van God se heil vir die wêreld.

6.1. Samevatting.

Teologie as wetenskaplike antwoord op die openbaring van God is ‘n konteksgebepaalde aktiwiteit waarin menslike woorde en idees oor God en die geloof in God die onderwerp is. Die uitgangspunt van christelike teologie is die Bybel. In die omgang met die Bybel en die verskillende tradisies wat met verloop van tyd daaruit ontstaan het, word gebruik gemaak van die insigte en metodes wat die hermeneutiek die teologie bied. Teologie werk interdisiplinêr en ook intradisiplinêr.

7. Die Praktiese Teologie.

Die teologie, as wetenskaplike aktiwiteit met omvattende hermeneutiese funksie, voltrek binne ‘n bepaalde konteks en bly besig met die geloof in God en die geloofsuitsprake van mense oor God. Die geloof word gedra deur die kennis van God soos afgelei vanuit die Bybel en die belewenisse van mense. Die kennis word gevoed deur die verkondiging van die boodskap van die Bybel wat onder meer in die vorm van prediking geskied. Hierdie aktiwiteit van prediking val binne die raamwerk van die praktiese teologie.

Die praktiese teologie verteenwoordig een van die studieveldde van die teologie (Heyns en Pieterse 1990:7; Heitink et al 2000:63). Heitink (1993:105) definieer die praktiese teologie as “de empirisch-georiënteerde theologiese teorie van de bemiddeling van het christelijk geloof in de praxis van de moderne sameleving.” Pieterse (1993:108) som die praktiese teologie op as die teologiese teorie van kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie. Hy beskryf praktiese teologie elders ook as “the study of communicative acts in the service of the gospel within the context of modern society” (Pieterse 2004:8).

Volgens Schweitzer (2001:12) behoort die praktiese teologie meer as net ‘n kritiese teorie te wees. Die pluraliteit van godsdienstige uitdrukkingsvorme noodsaak die praktiese teologie om tussen tradisie en kontemporêre kultuur as tussenganger te funksioneer. In hierdie siening van praktiese teologie word ‘n kritiese hermeneutiek van die kultuur verlang. Openheid om te luister na meer as net die tradisie word ‘n noodsaaklikheid saam met ‘n kritiese ingesteldheid. Hierdie ingesteldheid moet aangevul en gekomplimenteer word met die herontdekking van kreatiwiteit en verbeelding wat ruimte laat vir menslik ekspressiwiteit. Die verskuiwing wat verlang word, weg van die praktiese teologie as blote toepassing, is ‘n verskuiwing na ‘n estetiese karakter van die praktiese teologie met ruim spasie vir kreatiwiteit en verbeelding. Praktiese teoloë tree in kreatiewe gesprek met die skeppings van die verlede onder die bewussyn dat dit skeppings van die verlede is wat ook aangepas en vernuwe kan word in die nuwe konteks van die hede (vgl Lartey 2001). Immink (2005:179) beskryf die taak van praktiese teologie. “Practical theology deals with the concrete praxis of faith.” Die praxis is die verhouding tussen God en die wêreld waarin God die sprekende en die handelende subjek is.

Osmer (2008) beskryf praktiese teologie aan die hand van vier verskillende take. Die eerste taak waarmee die praktiese teologie besig is, word beskryf as die “descriptive-empirical task” (Osmer 2008:4). Dit gaan in hierdie taak om die versameling van informasie wat help om die patrone en dinamika van spesifieke episodes, situasies of kontekste te onderskei en te beskryf. In Osmer en Schweitzer (2003:2) word die taak, met die vraag What is going on?, verwoord.

Die tweede taak word omskrywe as die “interpretative task.” Hierdie taak is besig met die waarom-vraag (vgl Osmer 2003) en herbesoek verskillende teorieë en wetenskappe om die geïdentifiseerde patrone te verstaan en te verklaar.

Die derde taak word as die “normative task” beskryf. In hierdie taak word teologiese konsepte gebruik, om etiese norme te daar te stel wat as gids vir reaksie dien, en waaruit geleer kan word in die interpretasie van gebeure. Die vraag wat die taak rig, vra: “What forms ought religious praxis take in this particular social context?” Beide die verlede en die hede is ter sprake in hierdie taak van die praktiese teologie wanneer die bronne van die religieuse tradisie, sowel as die spesifieke konteks van ondersoek, nagegaan word. Norme in die praktiese teologiese konteks is konteksgebepaald en word beïnvloed deur die uitkomst van die empiriese en interpretatiewe werk (vgl Osmer 2003).

Die laaste taak word as die “pragmatic task” beskryf. Dit gaan in die fase om aksie strategieë wat die situasie positief kan beïnvloed, asook die refleksie oor terugvoering na uitvoering van die strategie (Osmer 2008). “How might this area of praxis be shaped to embody more fully the normative commitments of a religious tradition in this particular context of experience?” Die kwessie van die toepassing van kreatiwiteit word in die taak vervat. Dit gaan nie om ‘n standaard stel reëls wat nagevolg moet word nie, maar die konteks en situasie wat medebepalend vir die aksie word.

7.1. Praktiese teologie is teologie.

Daar bestaan algemene konsensus dat Praktiese teologie volledig deel is van die teologie aangesien dit besig bly met die bestudering van die kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie van Christus (vgl Heyns en Pieterse 1990; Heitink 1993; Pieterse 1993; De Roest 1998). In die praktiese teologie gaan dit om die kernsaak van die teologie, die saak van die geloof en kerk nl. die evangelie van Jesus Christus en wel die evangelie soos dit in die Bybel vervat is. Pieterse beklemtoon dat die praktiese teologie fokus op die *kommunikasie* van die evangelie (Pieterse 1993:2).

Praktiese teologie is een van die studielede van die teologie wat die geloofshandeling van mense onder die soeklig plaas. Dit bly besig met die gebeure van die ontmoeting tussen God en mens met besondere klem op die rol van mense in die ontmoeting wat geskied as 'n teonome resiprositeit. Die praktiese teologie is 'n wetenskap wat 'n teorie vir die praktyk nastreef (Heyns en Pieterse 1990:8, Immink 2005:179). Dit formuleer die prakties-teologiese teorie wat in die praktyk funksioneer, beoordeel die teorieë krities en formuleer nuwes soos nodig (Heyns en Pieterse 1990:12; Heitink et al 2000:54).

Die teologiese identiteit van die Praktiese Teologie word gevind in die kommunikasie van die evangelie in verskillende situasies deur verskillende handeling, soos onder meer die prediking, viering van die heil in die erediens, pastorale sorg, kerklike onderrig, diens (diakonia) en gemeentebou. Die handeling kan weer terug herlei word tot die kern definisie van praktiese teologie as bestudering van kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie (vgl. Pieterse 1993; Immink 2005:24) en ook in uitgebreide sin, die dinamiese gebeure van die kommunikasie tussen God en mens, en tussen mens en mens in diens van die Here (Pieterse 1993:2).

Dit gaan in die teologie om die kristallisering van die gelowiges se verhouding en ervaring met God soos uitgedruk of vergestalt in die geloof. Dit sien ons in die Bybel, die tradisie, die inleiding van die geloof en godsdienstige handeling in die verlede en die hede. Teologie word beskou as praktiese wetenskap (vgl Van der Ven 1998:29-33; Heitink 1993:110-112; Pieterse 1993:40). "It is not a speculative, theoretical science." Dit gaan nie net oor die kennis van God nie, maar ook oor die kennismaak met God. Dit is 'n proses van leer van God en ervaring van God op persoonlike vlak, "This learning about God is pre-eminently the field of practical theology" (Pieterse 2004:7).

7.2. Praktiese teologie is 'n wetenskap.

Die praktiese teologie is vir baie lank as 'n blote toepassingsvak beskou wat praktykopleiding vir die teologie moes waarneem (Heyns & Pieterse 1990:9-11; Schweitzer

2001:11e v). Die beskrywings van die geskiedenis en ontwikkeling van die vak *praktiese teologie* soos uitgedruk in terme van teorie, metode, handelingsvelde en dergelike dui op 'n algemene aanvaarding van die wetenskaplikheid van die vak (vgl Heyns & Pieterse 1990; Burger 1991; Heitink 1993; Pieterse 1993; Van der Ven 1998; Immink 2005). Praktiese teologie is 'n wetenskap omdat dit oor 'n eie studieveld beskik, eie prakties-teologiese teorieë vorm, en wetenskaplike metodes gebruik (Heyns en Pieterse 1990:11; Louw 2003:38).

Die objek van teologie as wetenskap, is die bestudering van mense se geloof in, en hulle geloofsuitsprake oor God. Teologie gaan nie oor die bestudering van God as direkte objek soos dit aanvanklik beskou is nie (vgl Van der Ven 1993; Pieterse 2004). Die veranderinge wat ingetree het sedert die Europese Renaissance en die omwentelinge in beskouinge oor die mens, asook die ontwikkelinge van die verligting en die moderniteit bring 'n antropologiese skuif mee. Pieterse wys op die toevoeging van die hermeneutiese vraag wat juis die feit van tweerigting verkeer tussen God en mens aan die orde bring. Die fokus van die teologie vanuit hermeneutiese hoek beskou, is die verstaan van die beweging van God se openbaring en die rol van mense in die ontvangs daarvan (Heitink 1993:114; Pieterse 2004:4-8).

Die basis van die geloofhandelinge is volgens Pieterse (1993:5 e v), die handelinge van God met mense in die wêreld, sowel as die geloofshandelinge van mense wat hul geloof kommunikeer met die oog op die ontstaan en opbou van geloof in God. Volgens Pieterse (2004:7) gaan die objek van praktiese teologie om die bestudering van die konkretisering van gelowiges se verhouding met, en ervaring van God, soos uitgedruk in geloof. Dit volg hieruit dat teologie 'n praktiese wetenskap is. Dit gaan nie net om die kennis van God nie, maar ook om die tot kennis kom van God. Dit is 'n leerproses, ervaringsproses, persoonlike ken en tot kennis kom van Hom. "This learning about God is pre-eminently the field of practical theology" (Pieterse 2004:7).

Die Praktiese teologie is besig met wetenskaplike ondersoek na die geloofspraxis. Die ondersoek behels die lewe in die lewenswêreld van mense soos hulle dink, ervaar en glo in verhouding met God en medemense. Die lewe speel af in die

algemene samelewing, sowel as in die kerk waar erediens en die bediening van die gemeente in verantwoordelikheid teenoor God en die wêreld voltrek word. Die doel van die ondersoek is die verbetering en vernuwing van die geloof en die geloofsdade van mense in die oog (Pieterse; Greyling & Janse van Rensburg 2004:89). Praktiese teologie voltrek binne handelingswetenskaplike benadering.

Van der Ven (1993) definieer praktiese teologie as empiriese teologie. Praktiese teologie bestudeer die werklike praxis deur middel van empiriese metodes wat by ander dissiplines geleen word. Die praktiese teologie verskil in die verband van die ander dissiplines aangesien die resultate van empiriese aktiwiteit deur teologiese teorie gestruktureer word.

7.3. Kommunikatiewe handelingswetenskaplike benadering.

As teologiese wetenskap is die fokus van die praktiese teologie die geloof in, en geloofshandeling van God. Heitink (1993:114) verwoord die doel van die praktiese teologie in terme van die eenheid van kennis, geloof en handeling en maak die afleiding dat 'n hermeneutiese benadering in die verband die mees geskikte is. In die geloof as onderwerp van die praktiese teologie gaan dit om die ken van God asook die tot kennis kom van God. Heitink (1993:115) verwys na die bronne vir kennis van God as die Bybel, die tradisie asook die gestaltes van geloof wat die historiese sowel as die hedendaagse gestaltes insluit. Die hermeneutiese verband word gelê in die hermeneutiese aktiwiteite as "zeggen, uitleggen, vertalen,... kennen, interpreteren en handelen" (Heitink 1993:115).

Kennis van God is volgens Pieterse (2004:4) nie 'n eenrigting-verkeer-kennis van God nie. Mense speel 'n rol in die tot verstaan kom van die betekenis van God binne die godsdienstige lewe. Hierdie dialogiese gestalte van die verkeer tussen God en mens plaas nie alleen die teologie as geheel nie, maar veral ook die praktiese teologie, binne die raamwerk van die hermeneutiek. "All theological disciplines now accept that their basic method is hermeneutic" (Pieterse 2004:5). Die verwerwing van kennis kom volgens Heitink (1993) in die deurdink van die Woord, en die verstaanbaar maak daarvan in die eie tyd, langs die weg van

interpretasie en verstaan van die mens in eie situasie. In die proses dat die Woord verstaanbaar gemaak word deur interpretasie, moet 'n hermeneutiese weg noodwendig gevolg word volgens Pieterse (2004:8).

In die teologie dien hermeneutiek om deur middel van interpretasie die woordgebeure in die teks opnuut tot woordgebeure in die mond van die prediker in die hede te maak (Pieterse 1993:39). Dit beteken dat die hindernisse vir verstaan opgeklaar moet word. Die teks sowel as die huidige konteks moet verstaan word aangesien die evangelie gerig is op die mens in die konteks van die hede (Pieterse 1979:69). Die begrip hermeneutiek word in Pieterse (2004:72) aangedui as “theoretical reflection on how to interpret the meaning of a text, a passage or the entire context of the Bible and, having interpreted it, considering how to translate that message into the congregations context for the purpose of preaching.”

In die beantwoording van elke prakties-teologiese vraagstelling kom die hermeneutiese, empiriese en strategiese perspektiewe ter sprake wat nou met mekaar saamhang (Heitink 1993:106). Pieterse (1979:66) beskou die taak van die hermeneutiese teologie as “...geleë in die verstaan van die Christelike geloof soos dit uit die Skrif neerslag gevind het en die voortdurende nuut verantwoordings van die geloof vir elke tyd. Volgens Van der Ven (1989:50) dien die hermeneutiese raamwerk waarbinne die metodes van intradissiplinariteit ingebed is om te verhoed dat “brute positivism, naked empiricism en stupid objectivism” oorneem. Thiselton (2009:4) wys daarop dat hermeneutiek naas die eksegetiese en interpretasie take, ook krities vra “what exactly are we doing when we read, understand, or apply texts.” Dit sluit die voorwaardes en die kriteria in vir verantwoordelike, geldige, vrugbare en gepaste interpretasie. 'n Hermeneutiese benadering sal gevolglik interdisiplinêr funksioneer.

Die beginsels van 'n hermeneutiese perspektief soos in Van der Ven (1989:51-52) behels die volgende:

- Die navorser benader die onderwerp van studie vanuit eie voorveronderstellings (prejudices) en moet dus bewus wees van enige persoonlik vooroordele.
- Die navorser is 'n deelnemer aan die leefwêreld van die medemenslike wie se praxis ondersoek word.
- Die geskiedenis van tekste of persone wat ondersoek word in terme van die invloed daarvan op die navorsers en objek van navorsing.
- Die navorser hou rekening met die konteks van die objekte se lewens – ekonomie, ekologie politiek sosiaal kultureel
- Gedagtes, gevoelens en praxis van die subjekte moet verken en analiseer word vanuit ideologies-kritiese gesigspunt.

Hierdie gedagtes is bepalend vir enige empiriese aktiwiteit.

Die hermeneutiek as proses van verstaan, is noodsaaklik vir die prediking. Dit begin by die omstandighede van die gemeente wat geken moet word in terme van omstandighede, ervaringe, behoeftes en probleme van mense (Pieterse 2004:17). In die hermeneutiese benadering word die Bybelse woord in konteks geanaliseer en dan vergelyk met die hedendaagse konteks waaruit die vraag voortvloei na die betekenis van die Bybel as woord binne die verstaanshorison van ons tyd (Heitink in Heitink, Pieterse & Vos 2000:58). Hierop volg die waarheidsvraag wat volgens Heitink, in elke konteks nuut beantwoord word. Waarheid staan nie byvoorbaat vas nie, maar is relasioneel van aard en word gevind in 'n konkrete situasie. In hermeneutiek gaan dit om “een proses van waarheidsvinding” waarin hermeneutiek, die uitdaging het om die kloof tussen tradisie en ervaring te oorbrug (Heitink in Heitink et al 2000:59). In dié verband beklemtoon De Roest (1998:24) die analise van die christelike praxis in terme van “...the thoughts, perceptions, values and assessments ‘behind’ the empirically observed and measured ‘facts’.” Die beelde waardes en interpretasies van die teologiese tradisie, sowel as die histories gevormde agtergrond wat nie deur 'n eksklusiewe empiriese benadering ontsluit kan word nie, moet ook as deel van die hermeneutiese proses ingesluit word.

7.4. Samevatting.

Praktiese teologie is besig met die geloofshandeling van mense wat in die verhouding tussen God en mens binne die konteks van tyd uitgevoer word. Dit is 'n oop dissipline waarin insigte vanuit die teologie en die verskillende teologiese velde saam met die insigte van ander dissiplines, op verbeeldingryke kreatiewe wyse ingespan word om geloofspraktyke van mense krities te ondersoek en te bestudeer. Die doel hiervan is die verbetering en vernuwing van die oue en die ontdekking van die nuwe. In die gebeure is die resultaat nuwe denke oor die teorieë, strategieë en aksies wat in die geloofsraamwerk funksioneer. Praktiese teologie is 'n selfstandige wetenskaplike onderneming wat met openheid en moed die kerk en die mensdom die toekoms in begelei.

8. Homiletiek

8.1. Inleiding.

In die homiletiek gaan dit om die wetenskaplike bestudering van die prediking. Grözinger (2008:40 e v) beskryf die homiletiek as wetenskap aan die hand van die Aristoteliaanse wetenskapsleer. “Das hervorbringende Können (*poiesis*)” is die vaardigheid om iets na vore te bring, soos die redevoering wat deel is van prediking. “...das handelnde Können (*praxis*)” is die praxis aspek van die prediking en die laaste faset is “das reflektierend-betrachtende Können (*theoria*)” wat spesifieke homiletiese teorie vir die prediking behels.

8.2. Prediking is die verwoording van die evangelie.

Die prediker ontmoet ander mense met eie woorde oor die evangelie (vgl Cilliers 2004:25). Prediking is gevolglik die verwoording van die evangelie. Die bron van die evangelie is die Bybel wat as Woord van God beskryf word (Grözinger 2008:253). Bartow (1997:3) beskryf hierdie Woord as “The Word of God is face to face, oral-aural situated, and suasive discourse. It is not a dead letter. It is not reason alone. It is an event of *actio divina* (God’s self performance, if you will). It is in fact God’s human speech.” God se selfopenbaring word gevolglik as 'n “performative event” beskryf wat aandag vra van menslike spraak- en luistervermoëns.

Die preek, as verwoording van die evangelie, is 'n gebeure waarin die Heilige Gees betrokke is. "Die werking van die Gees is onlosmaaklik verbonde aan die plek en die funksionering van die prediking in hermeneutiese wisselwerking met die situasie." (Venter 1992:7). Die prediker vervul 'n intermediêre rol in die bediening van die Woord. Die Woord is God se menslike taal waardeur die Heilige Gees die mens, binne die natuurlike geskiedenis, op menslike grond ontmoet (vgl Bartow 1997:44).

8.3. Binne die konteks van die gemeente.

Die verwoording van die evangelie geskied binne die konteks van die gemeente. Volgens Handeling 20:11 word die evangelie in die midde van die gemeente verkondig. Prediking geskied oor die algemeen daar waar die gemeente bymekaar is in die erediens. Dit geskied deur middel van die prediker as mens in die ruimte van die erediens. Die erediens as ruimte druk 'n bepaalde stempel op die prediking af, daarom kan Thomas (1976:12-14) sê: "prediking is om aanstaande Sondag tydens die samekoms van die gemeente te preek" (vgl Vos 1996:238 e v; Cilliers 2004:136 e v; Grözinger 2008:99). Die preek is gebonde binne 'n bepaalde situasie (Vos 2005:289-292). Elke preek is op 'n besondere tyd en plek uniek. Die situasie van 'n preek in 'n gemeente sal 'n week later nie meer presies dieselfde wees nie. Prediking moet dus rekening hou met al die aspekte wat saamhang met 'n spesifieke groep mense binne 'n spesifieke situasie. Die homiletiek hou voortdurend rekening met die omgewing en situasie waarbinne die preekgebeure moet plaasvind. Die hermeneutiese karakter van die praktiese teologie speel gevolglik 'n belangrike rol in die homiletiek.

Om saam met ander gelowiges te wees, is wesentlik tot die geloof. Hierdie *saamwees* as gemeente word deur Burger (2009:18) as prioriteit gereken in die gelowige se verhouding met God. In 'n wêreld waar individualisme hoë aansien het, word dit homiletiese gesproke nie net belangrik vir verhoudings nie, maar ook vir die prediker wat die evangelie in die gemeente gaan verkondig. Individuele behoeftes is belangrik maar die konteks van die gemeente as geheel word van groter belang geag. Die belang van die erediens as die saamwees van die gemeente word beklemtoon deur dit wat daar gebeur. In die erediens word die geloof in mense gevorm deur die werk van die Gees in interaksie met die breër geloofsgemeenskap.

God is in die erediens teenwoordig, sodat die gemeente daar, die seën en verlossing van die Here ontvang deur die werk van die Gees (Burger 2009:20 e v). In die erediens kom die gemeente met hulle stukkendheid en patos (Burger 2009:24), omdat dit die plek is vir gebrokenes om tuis te kom as deel van 'n sorgende, genesende familie. Die implikasie van hierdie beskouing van die gemeente as vergaderplek waar die Woord van God gebring word, plaas 'n besondere verantwoordelikheid op die prediker, wat binne daardie ruimte 'n woord van hoop en troos vir die lewenswerklikheid moet bring.

Die gemeente, en die boodskap van die Bybel wat verkondig word, is deel van 'n lang christelike tradisie. Die prediking is deel van die op-weg-wees met die gemeente van Christus. Om die gemeente as gemeente van Christus te beskryf, is om die identiteit van die gemeente te beskryf. Hierdie identiteit trek die gemeente saam en hou hulle bymekaar. Van hierdie deel word van, en deel hê aan die gemeente, is die prediking 'n belangrike onderdeel wat die identiteit van die gelowiges aan die hand van die evangelie bevestig (vgl Grözinger 2008:99e v). Venter (1992:7) beskryf die prediking na aanleiding van 1 Petrus 4:7-11 as woorde van God. “Die Gees inspireer die Woord en roep en verlig die prediker en die gemeente om die Woord te verstaan en uit te lewe.” Hierdie siening impliseer dat die prediker die gemeente moet ken. Kennis van die lewenswêreld van die hoorder, kennis van die lewensvrae waarmee die gemeente worstel (vgl Grözinger 2008:101) is gevolglik wesentlik.

Kennis van die gemeente word met verloop van tyd opgedoen soos wat die prediker die gemeente leer ken en in verhouding met hulle tree. Tisdale (2008:75 e v) kies vir 'n meer doelbewuste leer ken van 'n gemeente. Die proses word in verband gebring met 'n *eksegese* van die gemeente. 'n Aantal redes word aangevoer om die noodsaak van hierdie kennis te onderstreep. Dit is krities om met respek en begrip, met die gemeente om te gaan, daarvoor word 'n “thicker understanding” (Tisdale 2008:76) van die gemeente benodig. Tweedens word kennis van die kommer, vrae, hartseer en ook die drome van die gemeente veronderstel, sodat die prediking vir hulle relevant kan wees. Kennis van die gemeente word ook op verdere terreine van die gemeentelike bestaan vereis, soos kennis van die gemeente se geloof en kennisvlakke. Die inhoud van die kennis word beskryf as “local theologies a

congregation holds dear.” (Tisdale 2008:76). Kennis van die gemeente sal die prediker in staat stel om sodanig te preek, dat die gemeente in staat is om boodskap in eie lewe te kan gestalte gee.

Tisdale (2008:83 e v) wys op sewe simbole in die gemeentelike lewe waarvolgens die eksegeese van die gemeente gedoen kan word. Geskiedenis, demografie, stories, ritueel en liturgiese patrone, argitektuur en kuns, mense, en gemeentelike gebeure en aktiwiteite, word as die simbole van die gemeente geïdentifiseer. Ander faktore om in ag te neem is die teologie van die gemeente, wat die gemeente se godsbeelde, mensbeskouing en verstaan van roeping, insluit. Hierdie kennis sal die prediker in staat stel om op spesifieke aspekte van die gemeentelike bestaan te kan konsentreer met die oog op die boodskap van die evangelie wat gebring moet word.

‘n Laaste aspek waarmee die prediker moet rekening hou, is die bestaan van subkulture in die gemeente (vgl Tisdale 2008:86). Die prediker kan die gemeente beskou deur die lense van etnisiteit, klas, samestelling en oortuigings. In Suid-Afrikaanse konteks mag die kategorieë onbruikbaar wees en sou dit waarskynlik eerder deur die lense van generasie, geslag, menslike voorkeure; sosiale stand en dergelike, onderskei kan word.

8.4. Deur die prediker.

Prediking is die verkondiging van die boodskap van die evangelie binne die konteks van die gemeente deur die prediker. Die amp van die predikant sluit die opdrag van prediking, as deel van die roeping en uitvoering van die taak in. Die taak is nie net deel van die roeping of pligte van die prediker nie. Die gemeente het daarby ook steeds die behoefte om die boodskap van God te hoor (vgl Stark 2005:454-458; De Roest 2006:178 e v). Die gemeente wil in die woorde van die prediker, God se boodskap vir hulle verneem, soos dit in die Woord van God deur die preekgebeure ontsluit word (Troeger & Everding 2008:13). Die prediking word geheel en al deur die Skrifwoord beheers, want in die preek moet die lewende Woord gehoor word (Pieterse 1979:87). Thomas (1976:13) praat van die grondhouding van die geloof as, luister na die lees en die verklaring van die Skrif. Die Woord van God word in die

prediking gehoor in soverre die Skrifwoord lewend in die konkrete situasie van die gemeente verkondig word (vgl Bartow 1997:9 e v).

Grözinger (2008:123 e v) gee omvattend aandag “Das »Ich« auf der Kanzel.” Die geskiedenis van die verstaan en die plek van die persoon van die prediker word as kontroversieel beskryf. In die huidige teoretisering oor die persoon van die prediker word ondermeer aandag verleen aan die persoonsvaardighede, asook die geslagtelike bewussyn van die prediker.

Die vraag na die rol van die persoon van die prediker word op twee vlakke aangespreek. Eerstens die vlak van die werklikheid (Faktischen Sachverhalts). Elke prediker is bewustelik of onbewustelik as persoon in die prediking betrokke. “Jeder Prediger ist mit seiner Person in der Predigt präsent – unabhängig davon, ob er dies selbst so wahrnimmt oder nicht.” Die tweede vlak is die konsepsionele vlak (Konzeptionellen). “Ich möchte mit meiner Person in meiner Predigt vorkommen.” (Grözinger 2008:132). ‘n Prediker kan aan die een kant op ‘n onintensionele wyse baie persoonlik binne die preek betrokke wees, aan die ander kant kan die persoonlike aspekte van die prediker in die prediking doelbewus beklemtoon word. Wanneer die konsepsionele, of die bewustelike persoonlike prediking plaasvind, mag dit lei dat die hoorders moontlik van die boodskap van die preek vervreem kan word deur die aanwesigheid of afwesigheid van persoonlike elemente in die preek.

Daar is egter ‘n middeweg. “Zwischen der *völligen* Identität persönlicher Erlebnisse und der *völligen Differenz* gibt es eine mittlere Ebene, die den werd des Exemplarischen des Erlebnisses ausmacht.” Aan die een kant is die die lewenswêreld van die prediker is nie noodwendig identies aan die lewenswêreld van die luisteraar nie. Aan die ander kant is daar nie noodwendig groot verskille nie, “wir haben alle auch Gleiches.” Hoewel mense nie almal dieselfde is nie, bestaan daar tog raakvlakke tussen die verskillende belewenisse en situasies wat elke dag ervaar word (Tisdale 2008:79 e v). Op die vlak is die persoonlike aard van die prediking aanvaarbaar, tog moet die prediker daarteen waak om nie in ‘n persoonlike selfbejammering, “privatistische Nabelschau” te verval nie (Grözinger 2008:133).

Grözinger (2008:135) beklemtoon die belang van die *persoonlike* in die prediking. Die prediker hoef nie die voorbeeld van die geloof te word nie, dit mag te veel gevra wees. Predikers moet “auf der Kanzel darin erkennbar werden, wie sich in ihrem je individuellen Leben Glauben ausbildet, was ihn nährt und was ihn in Frage stellt. Von Gott kann nicht in der Weise »Über-etwas-Reden« gesprochen werden, sondern nur in der Weise eines *verwickelnden* Redens, das die eigene Existenz und die eigenen Erfahrungen nicht ausblendet.” Aan die een kant vra die herkenbaarheid van die prediker moed en eerlikheid, aan ander kant vra dit beskeidenheid. Die uitdaging vir die prediker is om met egtheid die moed aan die dag te lê om iets persoonliks te deel op ‘n nederige wyse wat nie die fokus van die boodskap wegneem nie.

8.5. Deur middel van die gesproke woord.

Prediking is die verkondiging van die boodskap van die evangelie binne die konteks van die gemeente deur die prediker, met behulp van die gesproke woord. In die preek word daar met die gemeente in gesprek getree oor hulle geloof binne die situasie waarin hulle verkeer. Lose (2008:53) beskryf die doel van die prediking as “...drawing people into an encounter with the crucified and risen Christ that they may come to new life and be caught up into the present and ongoing work and story of God.” Om so met die gemeente in gesprek te tree, vereis doeltreffende kommunikasie. Prediking het te doen met verstaanbare taal en gepaste dialoog sodat die kommunikasie so suksesvol moontlik kan verloop (Vos 2005:318-325). Van die prediking word die begrip “reimagining” deur Brueggeman (1995:315) gebruik. Die prediking dien om die wêreld en die plek van die mens in die wêreld, onder die geklank van God se Woord te her-ver-beeld. Die prediking is nie bloot net ‘n goeie kerklike gewoonte of sinvolle tydsbenutting nie. Long (2008:12) beskryf prediking as Christelike praktyk, “preaching is not ornamental or mere oratorical entertainment. People need to hear the gospel, need to attend to the speech of the living and present God. Prediking moet aandag gee aan die menslike behoefte in reaksie op, en in die lig van God se aktiewe teenwoordigheid in die wêreld.

Brown (2008:101) wys op die belang van die gesproke woord in die prediking. Die prediker het die verantwoordelikheid om die preek sodanig te verwoord, dat dit die boodskap wat gebring word, kan kommunikeer. Predikers moet gevolglik rekening

hou met die verskillende kommunikasie elemente en tegnieke. Taaltegnieke soos metaforiese en simboliese gebruik van taal asook die hindernisse wat kommunikasie kan belemmer is noodsaaklik om van kennis te dra. Brown (2008:104) verwys na 'n aantal hindernisse vir kommunikasie waarvan omgewingsteurnisse, die prediker se eie houding of manier van oorkom, en kommunikasievaardighede, belangrik is. Die aanwending van taal in die preek kan kommunikasie bevorder of belemmer.

Verbeeldingryke, verkennende taal sal die hoorder meeneem in die kommunikasie proses. Die manier waarop die prediker die taal gebruik kan ook weer bydra dat die taal die boodskap van die preek oorskadu (vgl Brown 2008:108). Taal kan egter ook eksklusief wees as instrument in die prediking. Taal wat nie sensitief is vir minderhede nie, of wat geslagtelike ongelykheid bevorder, kan mense vervreem van die boodskap. Taal wat te akademies of dalk platvloers, en taal wat kultuurvreemd is, kan ook die kommunikasie belemmer.

Taal is egter meer as die verbale uitdrukking van betekenis. Die nie-verbale aspekte van kommunikasie beïnvloed ook die oordrag van die boodskap. Brown (2008:113) verwys na enkele belangrike aspekte soos die voorkoms van die prediker, oogkontak, gebare, tempo van spraak, tydsbenutting en die afstand tussen prediker en luisteraar as elemente wat die kommunikasie van die boodskap kan bevorder of belemmer.

8.6. Binne 'n bepaalde samelewingskonteks.

Prediking is die verkondiging van die boodskap van die evangelie binne die konteks van die gemeente deur die prediker, met behulp van die gesproke woord binne die konteks van die samelewing. Die gemeente bestaan nie in isolasie van die groter geheel van die gemeenskap nie. "They exist in the contexts of the neighbourhood, the city, the state, the nation and the world" (Harris 2008:90). Plaaslike, nasionale en internasionale kwessies is belangrik vir die verstaan van die gemeente. Die effek van globalisering op die gemeente kan nie langer buite rekening gelaat word nie. Die noodsaak van die groter samelewing vir die kerk word beskryf aan die hand van die verantwoordelikheid van die kerk om horisonne te verbreed en die status quo uit te daag (Harris 2008:94). Predikers moet gevolglik rekening hou met dit wat in die

wêreld aan die gang is op byvoorbeeld die vlakke van politiek ekonomie om enkele voorbeelde te noem asook met die kerk op universele vlak.

8.7. Op estetiese wyse.

Prediking is die verkondiging van die boodskap van die evangelie binne die konteks van die gemeente deur die prediker, met behulp van die gesproke woord binne die konteks van die samelewing, op estetiese wyse.

Die prediking is nie bloot 'n toepassingsinstrument van die dogmatiek nie (Nicol 2002:185). Prediking is 'n kunsvorm (vgl Grözinger 2008:327). Garhammer (2000:15-19) wys op die lesse wat die prediker by die "Dichters" kan leer, waardeur die verwantskap of die nabyheid van die prediking en literêre kuns, aangetoon word. Nicol (2002:186) wys op die teorie wat die taak van die prediking beskryf as "to stage a Biblical text rhetorically within the context of a church service in such a way that the congregation can apply it to their own views and experiences." Hierdie taak word in die hermeneutiese terme weergegee as "aesthetics of reception." Hierdie ontwikkeling word deur Nicol (2002:187) beskryf as die "*New Homiletic*."

Hiervolgens word die erediens as "an ordered form of moving time" beskryf. Dit is 'n beweging van "propositional preaching" na "representational preaching", 'n beweging van 'n "delivered message" na 'n "creative event", prediking as 'n "work of art." Dit gaan om prediking wat georiënteer is na werklikheid van die lewe. "Preaching performs life, life is movement, and preaching, therefore, should be plotted mobility" (Nicol 2002:188). Kuns behoort nie aangewend te word om die idees in die prediking te illustreer nie, kuns is eerder die skepper van 'n unieke realiteit, 'n wêreld van simbole.

Noller (2002:110) beskryf elke preek as 'n unieke onherhaalbare daad van die verkondiging van God se Woord as "an actually new word of faith." Die preek is 'n oop kunswerk waarin ontdekking en kreatiwiteit wesentlik is. Die gebeure word beskryf in terme van 'n "enormous creative potential, which structures both the preparation and the act of preaching itself." Kreatiwiteit gaan nie net om die openheid vir nuwe idees en inspirasie, of die versameling van materiaal nie. Kreatiwiteit gaan ook om die deursien van die periodes van dekonstruksie en frustrasie wanneer die regte woorde gesoek word om uitdrukking te gee aan die

idees. Die hele proses van dekonstruksie en herkonstruksie word aan die werk van die Gees verbind, as trooster en begeleier in omstandighede van “invention and homiletic creativity” (Noller 2002:111). Grözinger (2002:169) verwys na die implikasies van kuns as instrument tot opening van nuwe moontlikhede en interpretasies. “Art facilitates [,] communication beyond day-to-day action.... [and,] a process of finding sense. Art supplies means to recognising [and] facilitates experimenting with the outlining of one’s own being.” Volgens die uitgangspunt is kuns die medium waardeur die roetine van die lewe uitgedaag word deur eksperimentering. Dit stel mens in staat om anderkant die werklikheid te kan sien, om kreatief te kan wees. Grözinger (2002:175) streef na verantwoordelike kreatiwiteit in die omgang met die Bybel. Prediking gaan om die skepping van sin en betekenis. Prediking kan verstaan word as ‘n “answer within an *active* act of reading as it is described by the ‘reception aesthetic’ (*Rezeptionsästhetik*) (Grözinger (2002:176). In hierdie proses skep die leser sowel as die teks betekenis. Die leser moet gereed wees om in pas te kom met die ritme van die teks, sonder vrees vir die verandering van die status quo. In hierdie beweging noem Grözinger (2002:177) drie fasiliterende faktore naamlik: die energie van die Bybelse woorde, die vermoë van die prediker om die vreemdheid van die Bybelse teks te hanteer en die vreugde wat in die spel met die oorgelewerde materiaal te vinde is. Kreatiwiteit, of estetiese prediking se bedoeling is uiteindelik nie om te vermaak of te beïndruk nie, maar eerder om die hoorder in staat te stel om ‘n nuwe taal te vind waarmee hulle bestaan betekenisvol beskryf kan word.

Verbeelding en kreatiwiteit kan as die twee belangrike komponente van die estetiese benadering in die homeletiek uitgesonder word. Die twee komponente word in die afdeling oor kreatiwiteit meer omvattend verken.

8.8. Samevatting.

Homiletiek as bestudering van die prediking gee aandag aan die prediking as die verkondiging van die boodskap van die evangelie binne die konteks van die gemeente deur die prediker, met behulp van die gesproke woord, binne die konteks van die samelewing op estetiese wyse.

9. Die lewensomstandighede of die konteks waarbinne die studie voltrek word.

Die lewensomstandighede waarbinne die studie uitgevoer word, is 'n relevante deel van die studie aangesien die verstaan van die situasie of konteks deel vorm van 'n hermeneutiese werkswyse. Pieterse (2002:76 e v) wys op die belangrike rol van die invloed van modernisering op die mens asook die invloed van die huidige situasie en praktyk. Dit is gevolglik noodsaaklik om 'n greep op die praktyk en die situasie te hê ter wille van die hermeneutiese proses. "...die konteks van ons tyd dwing ons om ernstig te besin oor ons verstaanswêreld en, die verstaanshorison van ons tyd, met die doel om 'n sinvolle boodskap in so 'n kontekstuele verstaanshorison te bring." (Pieterse 2002:76). Hierdie beginsel van die verstaan van die konteks en verstaanshorison van die tyd het ook 'n impak op die studie as nadenke oor kreatiewe prediking.

Die verstaanshorison van hierdie tyd kan beskryf word in terme van die begrippe modernisme en postmodernisme. Modernisme word deur Stiller (2005:2) geskets as die resultaat van die denke van Descartes (*cogito ergo sum, I think therefore I am*). In hierdie denkraamwerk is die rede en die rasonele op die voorgrond. Dit beteken dat alles wat bestudeer word, bestudeer word deur die lens van die rede. Om die wêreld te verstaan, is om die wêreld te verander. Hierdie denkraamwerk het 'n impak op godsdiens en geloof, "...it challenged the very basis of Christian faith, which had as its starting point the external God" (Stiller 2005:4). Die gevolg is dat natuur en openbaring teenoor mekaar gestel is en geloof en godsdiens geprivatiseer is. Aspekte van die wêreld wat nie met die rede verklaarbaar of kenbaar is nie word in die modernisme uitgerangeer tot die private sfeer. Kennis en sosiale orde word gedemistifiseer. Die verskuiwing in die lewensbeskouing word deur Stiller (2005:4) aan die gebeure van die vroeë twintigste eeu toegeskryf waar die karakter van die redelike mens in die vorm van die verskillende wêreldoorloë sigbaar geword het.

Postmodernisme kan beskryf word as die uitdaging van rasionaliteit as hoeksteen van modernisme (Stiller 2005:5). Thiselton (2009:327 e v) beskou dit in terme van die ontroning van die positiwisme en die rasionalisme van die Aufklärung. Dit behels die verwerping van die standardisering van kennis. Die definiëring van postmodernisme is egter kompleks en uiteenlopend. Thiselton (2009:328) omskryf

postmoderniteit aan die hand van die verskille met moderniteit wat by Harvey (Harvey, D 1989. *The Condition of postmodernity* :43) oorgeneem is. “Modernism ...is characterized by purpose and form; postmodernism by play and antiform or dysfunction. Modernism strives for coherence, hierarchy presence and semantics ....postmodernism represents chance, anarchy, absence, and rhetoric ....modernism aims at metaphysics, determinacy, and transcendence, postmodernity replaces this with irony, interdeterminacy, and immanence.”

‘n Ander manier om die verskynsel van postmodernisme te beskryf is met verwysing na die eienskappe wat daaraan verbind word.

- Die mens se subjektiewe ervaringe is ‘n belangrike element in die belewenis van die werklikheid. “Die persoonlike, subjektiewe wêreld met sy ervaringe as die “klein verhale” van elke mens se belewenis, word die oorheersende waarheid van die individu.” (Pieterse 2002:80). Dit bring mee dat die behoeftes van mense aan ervaring en belewenis sterk op die voorgrond binne die huidige konteks is. Die “affektiewe, ervaringsmatige en emotiewe werklikhede” staan op die voorgrond en het belangrike implikasies vir die lewe in die algemeen en in die besonder vir die kerk. Die rede word, deur die lens van die postmodernisme beskou, die instrument wat die waarheid ontdek naas die instrumente van intuïsie en ervaring (vgl Stiller 2005:6).
- Die belang van subjektiewe ervaringe bring mee dat objektiwiteit nie meer ‘n vereiste is nie. Waarheid is ‘n konstruksie van die individu, ‘n persoonlike perspektief. Die een persoon se verhaal is nie die ander se verhaal nie. Thiselton (2009:327) verwys na die einde van meta-narratiewe. Groot verhale wat betekenis en antwoorde aan menslike bestaan verskaf, verloor hulle aanspraak. Hierdie verskynsel impliseer onder meer dat die Christelike verhaal, en die elemente daarvan, nie meer as die betekenisgewer van alle tye beskou word nie (vgl Van Aarde 2009:2). Hierdie verskynsel word duidelik in begrippe binne die teologie soos “non-populist, post-secular spirituality” en “post-teïsme”
- Pluraliteit. Mense is oral tuis, tradisies, kultuur en selfs land verdwyn in die globale werklikheid. Die tendens word sigbaar in die verskillende fasette van

die samelewing soos gereflekteer in die rolprentwese en in die geestelike belewenisse van mense (Pieterse 2002:81).

- Die impak van die tydsgees word ook sigbaar in die waarheidsbegrip van mense. Waarheidsbeskouinge verskuif vanaf 'n absolute waarheidsbegrip na 'n waarheid wat in kommunikasie ontdek kan word, wat in verhoudinge sigbaar word in wisselwerkings tussen insig, kennis en ervaring van mense onderling (Pieterse 2002:83). Waarheid is dus relatief en die greep daarop verskil van mens tot mens (vgl Couchman 2002:9)
- Onder mense vind daar 'n waarde verskuiwing plaas wat sigbaar word in die gesinslewe, sosiale verskynsels soos nood, armoede en morele verval. Pieterse (2002:84) wys ook op 'n algemene soeke na spiritualiteit. Die soeke word meegebring deurdat die rasionaliteit van moderniteit wat spiritualiteit van die toneel verdryf het.

Niemandt (2007:20 e v) bespreek die veranderinge in die lewenskonteks in terme van die verskille tussen modernisme en postmodernisme. Dit impliseer dat daar nog altyd iets meer is wat van 'n saak of onderwerp gesê kan word. In die verband is die opmerking van Grözinger (2007:93) betekenisvol "Even where we have found self-defined and reasonably stable horizons of meaning, we still know that there are alternatives. This condition has been described as postmodernism."

Van die eienskappe van postmodernisme wat Niemandt (2007) bespreek, is onder meer dat die leefwêreld gekenmerk word die paradoksale geaardheid daarvan. Verskillende wêreldbeelde beïnvloed die leefwêreld van mense gelyktydig sodat die wêreld as 'n "en/ook" wêreld beskryf word. Dit beteken dat teenoorgesteldes beide waar en geldig is. Ander kenmerke sluit in die soeke na innerlike ruimte, die akkommodering van chaos wat ruimte laat vir verskynsels soos twyfel en onvoorspelbaarheid (Niemandt 2007:28 e v). Grözinger (2007:95) beskryf die implikasies van die postmodernisme, "...there can be no turning back from the manifold ways of interpreting life stories." Die leefwêreld waarin mense hulle tans bevind, is die leefwêreld van onbepaalde betekenis. Dit beteken volgens Grözinger (2007:95) dat daar aan die een kant 'n nuwe vryheid is om baie

moontlikhede van betekenis langs baie weë te vind en aan die ander kant dat die soeke na betekenis basies oneindig is.

Die strik van die beskrywing van die realiteit in terme van modernisme en postmodernisme is dat die versoeking bestaan om een van die moontlikhede te kies en dit op die samelewing te projekteer. Die werklikheid is eerder dat beide die siening in mindere of meerdere mate altyd teenwoordig is. Die eienskappe van die postmoderne denke sou eerder beskryf kan word in terme van 'n opkomende verskynsel wat nuwe ruimtes en interpretasie moontlikhede ontsluit. Eienskappe van die moderne en die postmoderne wêreldbeskouings kan gevolglik tegelyk betrokke wees en invloed uitoefen op verskillende omstandighede en gebeure.

Postmodernisme is gevolglik nie die bedreiging vir, en die ondergang van teologiese denke nie. Dit is eerder 'n verryking daarvan in die sin dat nuwe moontlikhede daardeur ontsluit word.

In die hierdie hoofstuk is die probleem van kreatiewe prediking geïdentifiseer en uiteengesit teen die agtergrond van die verskillende kontekste van die teologie, praktiese teologie en die homiletiek. Vervolgens word die literatuuoroorsig van die hoofemas van die studie uiteengesit.